
УДК 8: 81:38

Світлана Бибик (м. Київ)

ДИФЕРЕНЦІЙНІ ОЗНАКИ РОЗМОВНО-ПОБУТОВОГО СТИЛЮ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

У статті проаналізовано кореляцію функціонально-стильових параметрів розмовно-побутової мови.

Ключові слова: усність, розмовність, розмовно-побутовий стиль, стильова норма.

Функціонально-стильовому плані літературно-мовний континуум не однорідний: він структурований за сферами, умовами, формами, функціями, структурно-семантичними ознаками засобів комунікації. У ньому лінгвальна модель розмовно-побутового стилю може бути диференційована за чотирма параметрами: 1) категорійної кореляції; 2) рівневим; 3) соціолінгвальним; 4) комунікативним.

Отже, *домінантні категорійні кореляції* уможливають характеристику формально-змістових, жанрово-ситуативних властивостей того чи того функціонального об'єкта в конструкті «літературна мова». Для розмовно-побутового стилю (розмовної літературної мови, розмовного стилю) такими є категорії *усність, розмовність, нормативність*, що мають конкретне якісне та кількісне вираження, наповнення.

Усність визначає такі параметри розмовно-побутової сфери спілкування — безпосередня/опосередкована (телефонна мова), невимучена, «вільна», природна, емоційна, імпровізаційна, динамічна, рухлива, візуалізована (окрім телефонної мови), інтонаційно та жестово варійована. Усна форма мови має часово-просторове обмеження реалізації, бо це мова тепер і зараз. Для розмовно-побутового стилю властиві діалогічні форми усної комунікації, що впливають на синтаксис, семантику фраз.

У такому прояві усність пов'язана із соціальними параметрами реалізації, які наповнюють поняття «сфера спілкування» — комунікативний простір й соціально-діяльнісний статус мовців (єдність

комунікантів, пов'язаних відношеннями спорідненості, етнічними, соціальними або територіальними відношеннями), змістово-тематичні обшири їхнього офіційного чи неофіційного спілкування. В усьому обширі реалізації усної форми мови розмовно-побутова — це лише важливий сегмент у складному загальному комунікативно-стильовому конструкті «усна мова» як конкретній реалізації повсякденної мовної свідомості. Для розмовно-побутового стилю на перший план висувають такі ознаки: *щоденне, неофіційне наддіалектне спілкування* [19: 522], *безпосередні побутові ситуації спілкування* [6: 196], *«обслуговування» .. щоденних життєвих потреб* [12: 292], *неофіційну сферу спілкування* [16: 320], характеризують її як *мову повсякденного вжитку, мовлення в сім'ї, у невимушеній, «неофіційній» ситуації* [20: 12]. Отже, розмовний стиль літературної мови як повсякденна психофізична діяльність протиставлений іншим стилям літературної мови як таким, що за їх допомогою мовець здійснює певну соціально-професійну діяльність. *Побутова* усна літературна мова протиставлена *публічній усній літературній мові*. Літературне повсякденне неофіційне спілкування — *розмовно-побутовий стиль* — це сфера приватних, родинних, дружніх, інтимних, неформальних міжособистісних мовних контактів вдома, на відпочинку, під час занять спортом, відвідування культурно-мистецьких заходів, на виробництві, в освітніх закладах, здійснюваних за допомогою різноманітних висловлень, звертань, стереотипних виразів тощо, маркованих у ширшому літературно-мовному контексті як розмовних. Традиційно організація мовного повсякдення інтелігенції як носія літературної мови співвіднесена з конкретною реалізацією розмовно-побутового стилю літературної мови.

Усність корелює з писемною мовною практикою, передумовлює проєкцію звукової мови на графічну літературну, зокрема в художньо-естетичній трансформації. На нашу думку, слід виходити з того, що *усна розмовна мова* — безпосередня звукова мова з властивою їй ритміко-інтонаційною організацією та супроводжуваними мімікою і жестами, це ціла комунікативно-стильова структура, де належне місце посідає розмовно-побутовий стиль літературної мови. А *писемна ж форма розмовної мови (стилю)* — це не графічна фіксація живої мови в художній літературі (частково у публіцистиці) у діалогічній чи монологічній розповідній формах з відтворенням ритмомелодики та кінетичних засобів спілкування, а епістолярна утилітарно-побутова практика та «писемна форма розмовного стилю в її комп'ютному різновиді» [23: 23].

В опозиції «усне — писемне» народжується інший корелят — **розмовність**. Це, як вважав А. Едлічка, ознака літературної мови [14: 50], оскільки її «потребує» усна й писемна комунікація, котра зберігає зв'язок з усною праосновою функціонально-стильового та жанрового різноманіття літературної практики. У цьому плані цілком справедливо Ф.П.Філін свого часу відзначив подвійний характер розмовності, котра, з одного боку, охоплює усність форми літературної мови (конкретної

літературно-мовної комунікативної акції), а з другого боку, мовні одиниці розмовно-побутової практики (нейтральної розмовної побутово-ужиткової мови) [21: 9].

Поняття розмовність застосовують лише до одиниць (структурних, семантичних) «нерозмовних», книжних стилів спілкування — художнього, публіцистичного, почасти — наукового та офіційно-ділового щодо характеристики фонетико-орфоепічних та словесно-граматичних показників розмовної мови в стилях писемної. Такі мовні компоненти є «функціонально-розмовними або потенційно-розмовними» [15: 160], залишаючись нейтральними в розмовній мові. Але найвиразніше виявляють себе лексичні і синтаксичні показники розмовності — універсальної ознаки функціональної та емоційно-експресивної диференціації мовних знаків одного стильового різновиду літературної мови в межах іншого, що є наслідком багатогранного та складного процесу дифузії, інтеграції реєстрів розмовності в книжній мовній практиці. Розмовність — це стилістичне значення одиниць мови. Зокрема М.М. Пилинський підкреслив, що ступінь, якість розмовності тієї чи іншої лексики залежить: а) від рівня усталеності норм сучасних писемних стилів; б) від того, як трансформуються в інших стилях експресивні властивості розмовних лексем; в) від того, що механічно чи творчо використовується розмовне слово відповідно до вимог стилю [15: 39-40]. Розмовність створює й синтаксичний лад висловлення. С.Я. Єрмоленко наголошувала: «Найзагальніша стилістична класифікація синтаксичних одиниць — речень — передбачає протиставлення їх за ознакою нейтральності — книжності і нейтральності — розмовності [...]. Стилістична диференціація речень на розмовні і книжні структури пов'язується насамперед із проникненням у літературну мову, відображенням у її писемному різновиді уснорозмовних конструкцій» [8: 107].

За ознакою розмовності одиниць мови врешті-решт створюється узагальнена абстрактна модель розмовно-побутового стилю літературної мови, котрий практично не має текстової фіксованої форми, на відміну від інших стильових різновидів сучасної української літературної мови.

Розмовність — це *явище* лексико-синтаксичної стильової взаємодії розмовного й публіцистичного, художнього, наукового, офіційно-ділового стилів та *критерій* функціонально-стильової нормативності усного та писемного тексту. Ці сутнісні властивості розмовності постають через три головні універсальні опозиції: розмовність — поетичність; розмовність — науковість; розмовність — офіційність, котрі лежать в основі процесів стильової дивергенції та міжстильової інтеграції, колоквалізації літературно-мовного життя й виражають, на нашу думку, градацію стандартів літературної писемної мови.

Наукова модель протиставлення «*розмовність — поетичність*» виникла на рівні усвідомлення способів мовомислення, співвідносних з реалізацією цих явищ. Розмовність підтримується в ужитково-побу-

товій сфері та координується повсякденною мовною свідомістю, вона засоційована з неофіційністю, буденністю, конкретністю ситуативних стереотипів, наповнених лексико-фразеологічними та синтаксичними усталеними конструкціями. Образність в усному спілкуванні спорадична, вона не є визначальним елементом усного побутового спілкування. Натомість у художній мові поетичність — наскрізна функціональна ознака, що засвідчена в тропеїчних та фігуральних висловах, у функціях символів, літературно-художніх онімів, у семантизованій звуковій будові, оскільки поетична мова становить «систему мовно-виражальних засобів, орієнтованих на досягнення стилістичного ефекту високого, незвичного для буденного спілкування стилю» [7: 323]. Усна розмовна мова не позбавлена образності як такої, але вона спрямована на чинник оцінки, експресії, емоційності, узагальнення, типізації конкретних національно маркованих етнокультурних ситуацій, що формують систему усталених порівнянь, фразеологізмів, стертих «метафор, якими ми живемо», дискурсивних розмовних синтаксичних структур. Поетичність породжує творчий підхід до мови, конкретно-чуттєве бачення світу та орієнтацію на його емоційно-естетичне сприйняття й відтворення у певних писемних текстах. Якщо розмовність відображає узагальнений національний спосіб комунікації, орієнтований насамперед на передавання інформації, обмін нею, висловлення оцінок щоденного буття в усній формі, то поетичність освячена авторським началом, має в літературній традиції ідіостильове вираження й здебільшого писемну форму.

Це не значить, що розмовна мова позбавлена поетичності: вона може бути виражена індивідуально, оскільки поняття «поетичність» охоплює також і настроєві реєстри мови (романтично-сентиментальний, лірично-інтимний, філософсько-медитаційний тощо), зокрема й індивідуальної, що виявляються залежно від ситуації, теми спілкування. Так само не позбавлена розмовності й поетичність прозового й віршового тексту, оскільки поетичний словник охоплює назви-побутовизми, діалектизми в образній функції, слова із формантами, що сприймаються як елементи розмовного стилю, лексику з реєстрами пестливості, жартівливості, іронії, гумору, вульгарності, лайливості і под., до того ж художня оповідь не може обійтися без стилізації уснорозмовних діалогів, полілогів, без настанови на поліфонізм оповідного контексту, у якому зливаються голоси автора, персонажів, природи. «Низьке», буденне перебуває в колі мовно-естетичного опрацювання, набуваючи ознак мовних знаків культури.

Визначальність кореляції «розмовність — поетичність», на нашу думку, у тому, що на цьому протиставленні зростає свого часу нова, по відношенню до буденної, повсякденної, модель мовомислення — образного художнього, високого, емоційно-естетичного. Завдяки такій здатності мислити в історії національної мови постала різножанрова поетична культура. Два способи мовомислення, звичайно ж, не існують окремо, а тому залежно від комунікативних інтенцій частка тих чи тих словесно-образних структур з характерним для них функціонально-

ситуативним навантаженням використовується чи то в розмовній (комунікативно-стильовий комплекс «усна мова»), чи то в поетичній (фольклор, художня мова, частково мова публіцистики) сфері. Отже, цей тип взаємодії є, так би мовити, паритетним і стосується, у плані генетичному, онтологічному, певних сегментів у національно-мовній структурі — нелітературній та літературній. Поетичність «готова» увібрати в себе розмовність, але є обмеження функціонального, естетичного та нормативного планів, натомість настанови поетики писемного тексту на поліфонізм, оповідність, діалогізм, невимушеність неможливі без «присутності» розмовності.

Так само складною й багатогранною є кореляція «розмовність — науковість», пов'язана з протиставленням розмовне — книжне, усне — писемне, ненормативне — нормативне. Насамперед відзначаємо важливість форми мови для реалізації цих явищ: усної — для розмовності, писемної — для науковості, оскільки для наукового стилю вкрай важливо зафіксувати здобуте знання у часі та просторі, саме писемна форма впливає на формування синтаксису мови науки. Науковість виражається у ясності, точності й логічній послідовності, доказовості, продуманості викладу, висловлення своєї думки, в абстрактності останньої. Стильове значення науковості пов'язане з характерним лексичним наповненням тексту (термінологія, книжна, абстрактна лексика). Саме це й складає суть поняття «естетика наукової мови», котра відсікає усе ситуативно-конкретне, предметно-зображальне.

Звукова ж форма наукової мови (усна відтворювальна мова) вторинна. Незначне коло й інших розмовних елементів у науковому стилі — займенників першої і другої особи множини, дієслів наказового способу, узагальнено-особових та неозначено-особових речень. Взаємодія розмовної та наукової мови найбільше виражена саме у жанрі науково-популярному, орієнтованому на діалогічну взаємодію між автором та уявлюваним читачем, коли актуалізуються оцінність, образність, емоційність, експресивність викладу. І це пов'язано не лише з використанням специфічних метафор, порівнянь, але й з тим, що залучаються складники розмовного образу світу, що допомагають через опертя на побутову свідомість, конкретно-чуттєві (зорові, слухові, дотикові) образи елементарних ситуацій буття пояснити складне, абстрактне явище [пор. 10: 31]. По суті, інструментарій розмовно-побутового стилю виконує функцію провідника наукового знання (запитання — відповідь у науковій прозі; просте речення в науковому тексті; розмовні вставки в науковому тексті; неповні речення в писемних стилях).

Науковий стиль так само мало індивідуалізований, як і розмовний. Науковість так само, як і розмовність, передбачає використання символів — замісників інших знаків: у науковому стилі залучають для пояснення формули, графіки, схеми, а в розмовному — жести, міміку, інтонацію. Свого часу Х.Р. Курбатов запропонував визначати науково-популярний стиль викладу (нейтрально-безособовий, ввічливо-наказовий, псевдо інтимний різновиди) як писемну ужитково-професійну

мову, де слово «ужиткова» буде підкреслювати поширеність тих чи тих професій, ремесел [11: 162 – 167].

Розмовно-побутовий та офіційно-діловий стилі протиставлені на засадах стильового значення *розмовності* та *офіційності* конструктивних одиниць, що виникають як наслідок міжстильової інтеграції під впливом соціальних чинників. Останні ж впливають на вирівнювання норм розмовного стилю, оскільки щоденна офіційна виробничо-службова практика мовців зумовлює нормалізацію ужитково-побутової сфери спілкування, особливо у містах. Також соціальну мотивацію має використання офіційно-ділових кліше, слів-термінів, словосполучень, фраз із стилізованої виробничої ситуації, що у прозовій мові набувають ознак розмовності, бо стають знаком-образом усної мови того чи того соціального типу персонажу або ж засобом іронізування з соціальною конотацією [пор. 13: 193].

Для сфери офіційної комунікації характерні як усна (офіційна публічна та виробничо-службова з жанрово-стильовими різновидами), так і писемна форми мови. Свого часу А.П. Коваль, Д.Х. Бараник сформулювали кілька порад з доопрацювання ділового тексту для виголошення («засоби і прийоми «урозмовлення»), надання йому форми «розмова з аудиторією» [зокрема пор. 9: 233-235]. Так, у жанрово-стильових різновидах усної виробничо-службової мови більше виражені такі прагматичні компоненти, як невідповідність, спонтанність, використання компенсаційних засобів (інтонація, міміка, жести), надлишковість (повтори слів, словосполучень, змісту, дублювання емоцій), що ще більше споріднює усну ділову мову з розмовно-побутовою сферою спілкування. За емоційністю/нейтральністю повідомлюваного, а також на рівні порядку слів у синтаксичній організації висловлення розмовно-побутова та офіційно-ділова практика протиставлені.

Взаємодія «розмовність – офіційність» – це також прояв впливу стихії живої мови на мову газет, офіційних виступів на радіо, телебаченні, у пресі. Зокрема, щодо періоду 90-х років ХХ століття засвідчують як дифузії субстандартних елементів, стилістично нижчих шарів мови, так і наявність «загальної стилістичної тональності усної мови у сфері публіцистичного стилю» [17: 34].

Отже, в офіційній сфері розмовність – риторична експресивна категорія, яка охоплює поняття емоційного, живого, невимушеного, доступного для сприйняття спілкування. У такій якості вона репрезентована у публічних монологічних формах (виступ, лекція, доповідь тощо). Йдеться про спеціальну підготовку, налаштування мовного регістру повідомлення, обміну думками, певною інформацією, що характерні для ораторського мистецтва, мови ЗМК, науково-популярного викладу.

Другий параметр диференціації розмовно-побутової сфери – *рівневий*, тобто окреслення фонетичних, морфологічних, лексичних, синтаксичних засобів в усних висловленнях носіїв літературної мови. У

проекції на художньо-естетичну, наукову, публіцистичну сфери повсякденного спілкування ці самі одиниці стають виражальними знаками з ознакою розмовності, які зокрема фіксують лексикографічні джерела з відповідними ремарками, засвідчуючи соціостилістичну диференціацію літературної мови, територіально-мовну базу формування й удосконалення, емоційно-експресивної динаміки, активність не лише функціональних, а й образно-естетичних процесів у ній. У такому вузькому розумінні розмовності на першому плані постає питання конкуренції одиниць мови в конкретний синхронний відрізок часу. Розмовні елементи в писемній літературній мові не слід сприймати як розхитування стабільності книжних норм, а як елементи, що окреслюють її розвиток та певні тенденції.

Рівневі розмовні одиниці — лінгвальні маркери стилю, складові стильової норми. Щодо розмовно-побутового стилю літературної мови база його норми створює прецедент *осмисленого засобу* повсякденної мовної комунікації. Дослідники відзначають високий ступінь варіативності мовної норми в розмовному стилі (Д.Х. Баранник, О.О. Лаптева та ін.).

Оскільки виникають певні труднощі щодо кодифікації складників розмовного стилю, тому некодифікованість також визначають як один із параметрів розмовної норми (О.А. Земська). Субстандартна норма розмовно-побутового стилю літературної мови передбачає, що на її периферії перебувають діалектні, сленгові елементи, які допускає літературна норма як така.

У концепції розмовного стилю Д.Х. Баранника — це глобальний функціональний сегмент мови, «який стосується повсякденної трудової, побутової, особистісної, ситуативно-контактної, переважно усної мовленнєвої діяльності» [1: 29]. Залежно від того, яким рівнем мовно-літературного стандарту оволодів мовець, його розмовно-побутова практика матиме відповідне співвідношення ненормативних/нормативних мовних елементів, засобів вираження думки та емоцій, передавання ситуативної експресії. Тобто вона буде явищем усної літературної мови чи явищем з периферійними перехідними елементами, з тяжінням до конотованої уснорозмовної мови з говірковими, діалектними, інтердіалектними, просторічними фонетичними, лексичними, граматичними, просодичними, найстійкішими орфоепічними, акцентологічними елементами, компонентами мелодики, а також із соціально-жаргонними нашаруваннями. Отже, коли йдеться про розмовно-побутовий стиль літературної мови, то застерігають, що він характеризується специфічними явищами побутової мови при літературній нормативній основі [22: 178].

Розмовно-побутовий стиль літературної мови — це інструмент, яким на сьогодні, за нинішніх умов поширення освіченості, інтелектуалізації мовної свідомості носіїв національної мови, оперує будь-який представник українського соціуму, оскільки його основи засвоюють з дитинства. Вони складаються у стильову розмовну норму з відповід-

ними фонетико-орфоепічними, лексико-номінативними, фразеологічними, синтаксичними параметрами, сформованими історично та загальноприйнятими відповідно до мети, завдань та змісту побутової сфери спілкування. До того ж, неправильності в розмовній мові можуть кваліфікуватися не лише за соціальними чи територіальними чинниками, а й з позицій моделювання психічних чинників мовної діяльності, двобічної комунікації. Парадигма можливих девіацій також входить у поняття стильової розмовної норми, оскільки в усній мові, як підкреслював А.П. Грищенко, довільній і хаотичній на перший погляд, «існує строга упорядкована, незвична, для тих, хто мислить у межах граматики книжної мови», норма [3: 14]. Існує, врешті-решт, внутрішньосистемна норма як модель мисленнєвих операції відбору й організації комунікації.

Для диференційної характеристики розмовно-побутового стилю не менш важливий *соціолінгвальний* параметр. Ототожнення розмовності зі спонтанністю, неофіційністю, непублічністю, діалогічністю та ситуативною конкретністю передумовлює специфіку протиставлення «книжна мова — розмовний стиль» та взаємодії «книжна мова + розмовний стиль». Названі соціолінгвальні ознаки розмовності — це функціонально-ситуативні параметри усної розмовно-побутової комунікації.

У кожній конкретній літературно-мовній інтеракції «залежно від сфери та ситуації спілкування формується диглосія: мовець здійснює соціальний та нормативний контроль, так би мовити, за рівнем своєї розмовності, зваженої розкутості» [2: 159], а тому в публічній, офіційній комунікації буде залучати інший набір засобів розмовності з урахуванням фільтру вищого рівня нормативності. З цих міркувань соціолінгвальні ознаки розмовності слід виявляти й з урахуванням її вторинних проявів у підготовленій, офіційній, публічній, монологічній формах літературної мови.

Четвертий параметр диференціації розмовно-побутового стилю може бути окреслений за допомогою *комунікативних* чинників. З одного боку, виділяють прагматичні аспекти виражальної якості розмовності, зокрема повідомлення, оцінка, намір, асоціативність, суб'єктивність, емоційність, експресивність тощо [14: 239]. З іншого боку, вважають, що розмовність забезпечує конкурентність комунікативно-стильових утворень (зокрема, пригадаймо зміни у співвідношеннях визначальної ролі художнього та публіцистичного стилів у сфері мовної динаміки), вона стає чинником полюсності у сферах, котрі завойовують книжні (розмовні елементи не допускаються у молитви, проповіді, адміністративний стиль) жанрово-стильові різновиди літературної мови. Розмовність, колоквіалізація набувають поширення в суспільному обговоренні, там, де є полеміка. Якщо в розмовно-побутовому стилі це можна передати за допомогою емоційно-експресивних одиниць, то, наприклад, у науковому ефект діалогізму, орієнтації на слухача, співрозмовника досягають за участі синтаксичних прийомів.

Отже, структурована комплексна розмовність є якістю літературної мови, вона пов'язана з певними сферами, способами функціонування літературної мови, соціальним статусом її носіїв. Розмовність — це така якість у літературній мові, що засвідчує взаємопроникність, дифузність її усної та писемної форм, наявність динамічної функціональної та психолінгвальної основи дивергенції стильових сфер як стереотипних моделей оперування закріпленими за ними мовними знаками.

1. *Баранник Д.Х.* Народнорозмовний складник лексичної та фразеологічної систем національної мови: (на захист розмовного стилю) // Мовознавство. — 2008. — №4–5. — С.18–31.
2. *Бояджиев Т.* Разговорният език и книжовната нормативност // Български език. — 2009. — Год. LVI. — С.157 — 161.
3. *Грищенко А.П.* Напрями досліджень з усного мовлення у сучасному мовознавстві // Мовознавство. — 1968. — №5. — С. 11 — 16.
4. *Дудик П.С.* Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. Просте речення. — К.: Наук. думка, 1973. — 288 с.
5. *Дудик П.С.* Стилістика української мови: Навчальний посібник. — К.: Видавничий центр “Академія”, 2005. — 368 с.
6. *Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г.* Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко, — К.: Либідь, 2001. — 224 с.
7. *Єрмоленко С.Я.* Нариси з української словесності: (Стилістика та культура мови). — К.: Довіра, 1999. — 431 с.
8. *Єрмоленко С.Я.* Синтаксис і стилістична семантика. — К.: Наук. думка, 1982. — 204 с.
9. *Коваль А.П.* Культура ділового мовлення: писемне та усне ділове спілкування. — К.: Вища шк., 1972. — 223 с.
10. *Коваль А.П.* Науковий стиль сучасної української мови. — К.: Вид-во КДУ, 1970. — 306 с.
11. *Курбатов Х.Р.* О стиле письменной обиходно-профессиональной речи // Проблемы функционирования языка и специфики речевых разновидностей: межвуз. сб. науч. трудов. — Пермь, 1985. — С. 162 — 167.
12. *Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М.* Стилістика української мови: підручник / За ред. Л.І. Мацько. — К.: Вища шк., 2003. — 462 с.
13. *Мова і час. Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови / С.Я. Єрмоленко, Г.М. Колесник, К.В. Ленець та ін.; за ред. В.М. Русанівського.* — К.: Наук. думка, 1977. — 237 с.
14. *Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 20: Теория литературного языка в работах ученых ЧССР / Под ред. Кондрашова Н.А.* — М.: Прогресс, 1988. — 319 с.
15. *Пилинський М.М.* Розмовна лексика в писемних стилях сучасної української літературної мови. // Взаємодія усних і писемних стилів мови. — К.: Наук. думка, 1982. — С. 28-67.
16. *Стилистический энциклопедический словарь русского языка / Под ред М.Н. Кожинной; чл. редкол.: Е.А. Баженова, М.П. Когурова, А.П. Сковородников.* — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Флинта: Наука, 2006. — 696 с.
17. *Тараненко О.О.* Колоквіалізація, субстандартизація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови // Мовознавство. — 2002. — №4–5. — С. 33 — 39
18. *Українська лінгвостилістика ХХ — початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела / За ред. д-ра філол. наук, проф. С.Я. Єрмоленко.* — К.: Грамота, 2007. — 358 с.
19. *Українська мова: Енциклопедія / голова редкол. В.М. Русанівський.* — [вид. 3-тє, зі змінами і доп.]. — К.: “Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана”, 2007. — 856 с.
20. *Усне побутове літературне мовлення.* — К.: Наук. думка, 1970. — 204 с.

21. *Филин Ф.П.* О структуре современного русского литературного языка // Вопросы языкознания. — 1973. — 2. — С. 3 — 12.
22. *Франко З.Т.* Стили усного мовлення // Закономірності розвитку українського усного літературного мовлення. — К.: Наук. думка, 1965. — С. 165 — 190.
23. *Чемеркін С.Г.* Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньоструктурні процеси. — К., 2009. — 240 с.

Scitlana Vybyk (Kyiv)

DIFFERENTIAL CHARACTERISTICS OF EVERYDAY CONVERSATIONAL STYLE OF THE LITERARY LANGUAGE

The article analyzes the correlation functional and stylistic parameters of everyday conversational language.

Keywords: oral, kollokvyalyzm, everyday conversational style, the style norm.

Мовна мозаїка

ЧИСЛІВНИКИ “НЕ ЗНАЮТЬСЯ” З ТОП-

У пресі з'явилися дивні поєднання, для яких навіть назви немає, бо за таким зразком в українській мові слів ніколи не утворювали. Це поєднання іншомовної основи **топ-**, що за значенням відповідає українському “найкращий”, з кількісним числівником, пор.: *Жоден з навчальних закладів України не потрапив до топ-500 кращих навчальних закладів світу* (Україна молода, 12.02.2011); *3 Європи до топ-10 [найкращих міст для проживання] потрапили лише Відень та Гельсінкі* (Український тиждень, 25.02–3.02.2011).

Відомо, що кількісні числівники вживаються самостійно, означаючи число (*п'ять плюс десять — п'ятнадцять*), та з іменниками, визначаючи кількість кого-, чого-небудь (*дві жінки, чотири столи*). Від них можна утворити переважно порядкові прикметники (*три — третій, чотири — четвертий*), зрідка — іменники (*одиниця, сімка, десяток*), дієслова (*двоїтися, восьмерити*) та прислівники (*утроє, двічі*). Із префіксами українського чи чужомовного походження кількісні числівники зовсім не поєднуються. Тому поєднання чужомовного **топ-** із кількісними числівниками — це безглузде утворення, яким хизуються автори-невігласи. Замість **топ-** потрібно вживати прикметники **найкращий (найкраща, найкраще, найкращі)**. Пор. у згаданих реченнях: *Жоден з навчальних закладів України не потрапив до 500 найкращих навчальних закладів світу; 3 Європи до 10 [найкращих міст для проживання] потрапили лише Відень та Гельсінкі.*

Тож пам'ятаймо, що кількісні числівники “не знаються” з чужомовним **топ-**.

Катерина Городенська